

1. Konceptualizacija govora mržnje

Opšte mjesto rasprava o govoru mržnje je konstatacija o nepostojanju opšteprihvaćene definicije tog pojma za koju se vjeruje da bi doprinijela njegovom lakšem prepoznavanju i suzbijanju. Zato za polazište **metodologije monitoringa govora mržnje u medijima u Bosni i Hercegovini** uzimamo konceptualizaciju govora mržnje na temelju koje će se formulirati jedna *sveobuhvatna radna (operacionalna) definicija*, odnosno *indikator govora mržnje* na kojima će se zasnivati analiza sadržaja medija. Pri tome ćemo uzeti u obzir jedan broj dostupnih definicija kao i glavne rezultata dosadašnjih teorijskih promišljanja ovog fenomena.

Mnoštvo definicija govora mržnje, klasificirali smo prema izvorima u tri grupe: a) autorske, b) enciklopedijske i c) institucionalno-jurisdikcijske definicije.

a) Autorske definicije

Govor kvalificiran kao *opscen*¹, *klevetnički*, *mrziteljski*, *te ima objektivni potencijal da bude štetan*.²

Govor mržnje *oblik je verbalne agresije koja izražava mržnju, prezir, ismijavanje ili prijetnje prema određenoj skupini ili klasi ljudi*. Govor mržnje iskrivljuje povijest ciljanih skupina, otežava ili sprječava (diskriminira) djelovanje ciljanih skupina, *stvara i održava pogrdne kulturne, rasne i etničke iluzije o ciljanim skupinama* (stereotype i predrasude) i sredstvo je izražavanja pejorativa.³

Govor mržnje *obuhvaća verbalizacije, pisane poruke, simbole ili simboličke činove koji ponižavaju i degradiraju te kao takvi mogu promicati diskriminaciju, predrasude i nasilje prema ciljanim skupinama*. Govor mržnje često *proizlazi iz misli i uvjerenja poput mržnje, netolerancije, predrasuda, netrpeljivosti ili stereotipa*.⁴ Uobičajeni oblici govora mržnje uključuju *etnofaulizme*⁵, *rasne uvrede i epite, seksističke komentare i homofobni govor*.

Jedna je od najopasnijih oblika komunikacije koji postoje.⁶

Težište autorskih definicija je na slijedećim svojstvima govora mržnje: opscen je, klevetnički, mrziteljski, izražava prezir, ismijava, prijeteci je, ponižava i degradira, promiče

¹Skarednosti, gadosti, odvratnosti, gnusobe, nepristojne riječi

² Lederer, L., & Delgado, R. (1995). *The price we pay: The case against racist speech, hate propaganda, and pornography*. New York: Hill and Wang.

³ Asante, M. K. (1998). Identifying racist language: Linguistic acts and signs. In M. Hecht (ed.), *Communicating prejudice*. Thousand Oaks, CA: Sage, pp. 87–98.

⁴ Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison Wesley.

⁵ ⁵ U slučaju kada je grupa etnički određena govorimo o jezičkim etnofaulizmima (od etnosa za "nacionalnost" ili "narod" i faulizovano "do omalovažavanja").

⁶ Kinney, T. A. (2003). Themes and perceptions of written sexually harassing messages and their link to distress. *Journal of Language and Social Psychology*, 22, 8–28.

diskriminaciju, predrasude i nasilje, netolerantan je, netrpeljiv i stereotipan, opasan. Uključuje etnofaulizme, rasne uvrede i epitete, seksističke komentare i homofobni govor.

Usmjeren je na skupine ili klase ljudi (kolektivitete, odnosno kolektivne identitete). Iskrivljuje njihovu povijest, otežava ili sprječava (diskriminira) njihovo djelovanje i egzistenciju, stvara i održava pogrdne kulturne, rasne i etničke predrasude i stereotipe o njima označavajući ih pejorativnim znakovima.

b) Enciklopedijske definicije

Najveći utjecaj na laičku percepciju pa i na medijski diskurs govora mržnje imaju enciklopedijske definicije. One daju dovoljno informativnu sliku o govoru mržnje kao **patološkoj pojavi u ljudskoj (humanoj) komunikaciji** i u društvenim interakcijama. Mogu djelimično poslužiti za prepoznavanje te pojave u svakodnevnom diskursu, međutim, nemaju potencijal za organiziranu društvenu kontraakciju (političku i jurisdikciju).

Najsveobuhvatniju definiciju ove vrste, koja je veoma blizu jednoj operativnoj definiciji kakva nam treba, daje **Enciklopedija Britanika**. Govor mržnje definiše kao “*govor ili izražavanje koji ocrnjuje osobu ili osobe na temelju (navodnog) članstva u društvenoj skupini identificiranoj atributima kao što su rasa, etnička pripadnost, spol, spolna orijentacija, vjera, dob, tjelesni ili mentalni invaliditet i drugi. Tipičan govor mržnje uključuje epitete, klevete i izjave koje promiču zlonamjerne stereotipe i govor namijenjen poticanju mržnje ili nasilja nad grupom. Govor mržnje također može uključivati neverbalne prikaze i simbole. Na primjer, nacističku svastiku, borbenu zastavu Konfederacije (konfederativnih država Amerike) i pornografiju različiti ljudi i grupe smatraju govorom mržnje. Kritičari govora mržnje tvrde ne samo da nanosi psihičku štetu žrtvama, već i fizičku kad potiče nasilje, već i da podriva društvenu ravnopravnost svojih žrtava. To je osobito tačno, tvrde, jer su društvene skupine koje su obično mete govora mržnje povijesno patile od društvene marginalizacije i ugnjetavanja*”.

Cambridge diktioniari govor mržnje definiše kao „javni govor koji izražava mržnju ili potiče nasilje prema osobi ili skupini na temelju nečega kao što su rasa, religija, spol ili seksualna orijentacija”.

Dictionari. com govor mržnje definiše kao “govor, pisanje ili neverbalna komunikacija koja napada, prijeti ili vrijeđa osobu ili skupinu na temelju nacionalnog podrijetla, etničke pripadnosti, boje kože, vjere, spola, rodnog identiteta, seksualne orijentacije ili invaliditeta”.

American Librari Asociation govor mržnje definiše kao „svaki oblik izražavanja kojim govornici namjeravaju uvrijediti, poniziti ili potaknuti mržnju prema skupini ili klasi ljudi na temelju rase, vjere, boje kože, seksualnog identiteta, rodnog identiteta, etničke pripadnosti, invaliditeta, ili nacionalnog podrijetla”.

Za monitoring relevantna obilježja govora mržnje, koja prizilaze iz ovih definicija su:

- **poruke u javnom prostoru** (mediji, ali i javni prostori dostupni građanima)

- poruke mogu biti **verbalne** (izgovorene, napisane,) i **neverbalne** (simboli, grafiti, vizualizacije i svjetlosne iluminacije, muzičke izvedbe, umjetničke instalacije i sl.)
- Mržnja **može biti različito kodirana** (fonetski, znakovno, upotrebom ili odsustvom simbola i sl.)
- namjeravani ili nenamjeravani efekat: ocrniti osobu ili osobe (društvene grupe), nanijeti im psihičku (zastaršiti, poniziti, uvrijediti), fizičku (izložiti je fizičkim napadima) i socijalnu (dikriminirati, ekskomunicirati, onemogućiti) štetu.
- **Identitetska obilježja društvenih skupina - meta** govora mržnje su: *rasa, boja kože, etnička pripadnost, nacionalno porijeklo, spol, spolna orijentacija, seksualna orijentacija, vjera, dob, tjelesni ili mentalni invaliditet i sl.*

c) Institucionalno-jurisdikcijske definicije

Institucionalno-jurisdikcijske definicije su određene sa dvije funkcije: 1) da na temelju prepoznate društvene opasnosti govora mržnje pokrenu i opravdaju društvenu aktivnost na sprečavanju i obesnaživanju govora mržnje, uključujući zakonsko sankcionisanje počinitelja (subjekata) i rehabilitaciju žrtava (objekata) i 2) da olakšaju diferenciranje slobode govora od govora mržnje.⁷

c1) Međunarodne institucije

U dokumentu Ujedinjenih nacija pod nazivom *Strategy and plan of action on hate speech* govor mržnje se opisno definiše kao **“bilo koja komunikacija u govoru, pisanju ili ponašanju koja napada ili koristi pogrdan ili diskriminirajući jezik u odnosu na osobu ili skupinu na temelju toga tko su, drugim riječima, na temelju njihove vjere, etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, boje kože, podrijetla, spola ili drugog čimbenika identiteta. To je uvredljiv ili prijeteci govor ili pisanje koje izražava predrasude prema određenoj skupini, posebno na temelju rase, vjere ili seksualne orijentacije. Zapaljiva retorika koja stigmatizira i dehumanizira manjine, migrante, izbjeglice, žene i sve takozvane "ostale". Nerijetko je praćen poticanjem na diskriminaciju, neprijateljstvo i nasilje. Kada sadrži aspekt poticanja na diskriminaciju, neprijateljstvo i nasilje može biti povezan sa terorizmom i masovnim zločinima”**.

Član 20. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima nalaže da svako pozivanje na nacionalnu rasnu ili vjersku mržnju koje predstavlja podsticanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje **bude kažnjivo**.

Član 4. Međunarodne Konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije od država potpisnica zahtjeva da „utvrde kao **krivično djelo** svako širenje ideja zasnovanih na **superiornosti ili rasnoj mržnji** kao i svako podsticanje na rasnu diskriminaciju. Za razliku od Pakta, ova konvencija **nalaže zabranu rasističkog govora čak i kad on ne predstavlja podstrekavanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje**.

⁷ Od presudnog je značaja za monitoring pa i bilo koju društvenu akciju usmjerenu na sprečavanje i progon iz javnog diskursa govor mržnje razlikovati od slobode govora i mišljenja. Uobičajeno je to činiti na temelju stvarnih i mogućih posljedica.

Dodatni protokol uz Konvenciju o visokotehnološkom kriminalu od država potpisnica traži da usvoje zakonodavne ili druge akte koje su neophodni da bi se kao krivična djela tretiralo:

-vršenje distribucije ili na drugi način činjenje dostupnim javnosti, **rasističkog i ksenofobičnog materijala**, upotrebom kompjuterskih sistema;

-prijetnje izvršenjem teških krivičnih dijela nad osobama zbog toga što pripadaju grupama koje se razikuju po rasi, boji kože, porijeklu, nacionalnoj ili etničkoj pripadnosti kao i vjeri, ili grupi osoba koja se razlikuje po bilo kojoj od navedenih karakteristika;

-javno vrijeđanje, putem kompjuterskih sistema osoba zbog toga što pripadaju grupama koje se razikuju po rasi, boji kože, porijeklu, nacionalnoj ili etničkoj pripadnosti kao i vjeri, ili grupama osoba koja se razlikuje po bilo kojoj od navedenih karakteristika;

- vršenje distribucije ili na drugi način činjenje dostupnim javnosti materijala kojima se **poriču, u velikoj mjeri minimaliziraju, odobravaju ili opravdavaju akti koji predstavljaju genocid ili zločine protiv čovječnosti**, kao što je definisano međunarodnim pravom ili utvrđeno pravosnažnim i izvršnim odlukama Međunarodnog vojnog tribunala, uspostavljenog Londonskim sporazumom od 08. avgusta 1945. godine, ili bilo kojeg drugog međunarodnog suda uspostavljenog relevantnim međunarodnim instrumentima i čija je nadležnost priznata od strane te države.

Preporuka Savjeta Evrope 97(20), definiše govor mržnje i naglašava da **takvi oblici izražavanja prouzrokuju veće i štetnije posljedice kada se manifestuju putem medija**.⁸

Pod govorom mržnje se misli na “*sve oblike izražavanja koji šire, raspiruju, podstiču ili opravdavaju rasnu mržnju, ksenofobiju, antisemitizam ili druge oblike mržnje zasnovane na netoleranciji, uključujući tu i netoleranciju izraženu u formi agresivnog nacionalizma i etnocentrizma, diskriminacije i neprijateljstva prema manjinama, migrantima i ljudima imigrantskog porijekla*”.

U Obrazloženju Preporuke se ističe da “*pojam netolerancije podrazumijeva širok obim stavova i mišljenja koji se odnose na isto tako širok obim osnova na kojima je moguće praviti diskriminaciju među ljudima*”.

Po ovoj preporuci zakoni i praksa članica EU, pa i zemalja koje imaju ambiciju da to postanu, “*treba da naprave jasnu razliku između odgovornosti autora „govora mržnje“ i odgovornosti medija (koji o tome izvještava)* kojima je zadatak da prenose informacije i ideje po pitanjima od javnog interesa. Međutim, ovome treba dodati da Deklaracija o slobodi političke debate u medijima, usvojenom 2004. godine, naglašava da “**sloboda političke debate ne obuhvata slobodu izražavanja rasističkih stavova ili stavova koji podstiču mržnju, ksenofobiju, antisemitizam i sve oblike netolerancije**”. Ovo stajalište se u značajnoj mjeri razlikuje od stajališta o primatu Prvog amandmana o slobodi izražavanja.

⁸ To opravdava fokus ovog monitoring na prisustvo govora mržnje u masovnim medijima.

Iz kratkog pregleda načina na koji se prema govoru mržnje odnose međunarodne institucije izdvajamo slijedeće značajke koje treba uzeti u obzir pri monitoringu ove pojave u domaćim medijima:

- **bilo koja komunikacija** u govoru, pisanju ili ponašanju **koja napada** ili koristi pogrdan ili diskriminirajući jezik (uvredljiva, prijetuća, zapaljiva, stigmatizirajuća, dehumanizirajuća) u odnosu na osobu ili skupinu na temelju obilježja grupnog identiteta (vjere, etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, boje kože, podrijetla, spola ili drugog čimbenika identiteta).
- **širenje, raspirivanje, podsticanje ili opravdavanje ideja i akata zasnovanih na superiornosti ili rasnoj mržnji kao i svako podsticanje na rasnu diskriminaciju**
- praćen **poticanjem na diskriminaciju, neprijateljstvo i nasilje**
- **društveno je opasna** - može biti povezan sa terorizmom i masovnim zločinima.
- podstrekavanje na diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje **mora biti kažnjivo.**
- vršenje distribucije rasističkog i **ksenofobičnog** materijala
- **prijetnje izvršenjem teških krivičnih djela nad osobama** zbog toga što pripadaju grupama koje se razikuju
- **javno vrijeđanje putem kompjuterskih sistema** (i) osoba zbog toga što pripadaju grupama koje se razikuju
- vršenje distribucije ili na drugi način činjenje dostupnim javnosti materijala kojima se **poriču, u velikoj mjeri minimaliziraju, odobravaju ili opravdavaju** akti koji predstavljaju **genocid ili zločine protiv čovječnosti**
- Posebna je odgovornost masovnih medija
- Razlikovati odnos između odgovornosti autora „govora mržnje“ i odgovornosti medija (koji o tome izvještava)

c2) Domaće institucije i zakonodavstvo

Samostalno krivično djelo u domenu mržnje i predrasuda u svim krivičnim zakonima u BiH je definisano na sličan način, kao „*izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti među konstitutivnim narodima i ostalima, kao i drugima koji žive ili borave u BiH*“, „javno izazivanje... netrpeljivosti među konstitutivnim narodima i ostalima koji žive u Federaciji“, „izazivanje i raspaljivanje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti, ili širenje ideja o superiornosti jedne rase ili naroda nad drugim...“, „javno izazivanje ili raspaljivanje nacionalne, rasne ili vjerske mržnje, razdora ili netrpeljivosti među konstitutivnim narodima i ostalima...“

Iz navedenih definicija jasno je vidljiv element javnosti, odnosno činjenica da je za postojanje ovog krivičnog djela potrebno **da je učinjeno u javnoj sferi, kao i fokusiranost na nacionalne, rasne i vjerske identitete.**

Ograničavajući aspekt ovih definicija je što se zaštita od govora mržnje eksplicitno odnosi samo na konstitutivne narode. Nije jasno da li je i ako jeste, na koji način njima obuhvaćena i kategorija nacionalnih manjina, odnosno šira kategorija „ostalih“. Ostalo je nerazjašnjeno šta se sve može podvesti pod „ostali“ - da li su to kolektiviteti (grupe) definisani drugim (ne samo nacionalnim i etničkim) identitetskim obilježjima.

Sa stajališta našeg monitoringa relevantan je odnos prema govoru mržnje Izbornog zakona Bosne i Hercegovine i Kodeksa za štampu Bosne i Hercegovine.

U poglavlju 7. *Izbornog zakona Bosne i Hercegovine* kandidatima i pristalicama političkih stranaka, listi nezavisnih kandidata i koalicija, kao i nezavisnim kandidatima i njihovim pristalicama, te zaposlenima ili na drugi način angažovanim u izornoj administraciji nije dozvoljeno **“koristiti se jezikom koji bi nekoga mogao navesti ili podstaći na nasilje ili širenje mržnje; ili objavljivati ili upotrebljavati slike, simbole, audio i video zapise, SMS poruke, internet komunikacije ili druge materijale koji mogu tako djelovati”**.

U Kodeksu za štampu Bosne i Hercegovine zabranjuje se „huškanje“ koje se definiše kao „namjerno ili nenamjerno podsticanje diskriminacije i netolerancije“ a štampi se propisuje obaveza “da se uzdrži od podsticanja mržnje ili nejednakosti po bilo kojem osnovu, kao i od podsticanja krivičnih djela ili nasilja. U tom smislu od novinara se očekuje:

- da će dati sve od sebe kako **ne bi huškali i/ili podsticali mržnju i/ili nejednakost** na osnovu etničke pripadnosti, nacionalnosti, rase, religije, pola, seksualne orijentacije, fizičke onesposobljenosti ili mentalnog stanja
- **da izbjegavaju prejudicirane i uvredljive aluzije** na nečiju etničku grupu, nacionalnost, rasu, religiju, pol, seksualnu opredijeljenost, fizičku onesposobljenost ili mentalno stanje.
- izbjegavaju **direktne ili indirektne komentare kojima ličnosti stavljaju u neravnopravan položaj ili ih diskriminišu** po osnovi njihovog pola, roda, polnog identiteta, rodnoga identiteta, rodnoga izražavanja i/ili seksualne orijentacije.

Ukratko kazano; bosansko-hercegovačko zakonodavstvo i normiranje je opterećeno historijskim kontekstom u kome se kolektivna identitetska polarizacija odvija oko etničkih i nacionalnih odrednica većinskih grupa. U tom smislu treba razumjeti fokusiranje na „izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti među konstitutivnim narodima i ostalima, kao i drugima koji žive ili borave u BiH“. Tek Prijedlog zakona o kažnjavanju govora mržnje Kantona Sarajevo proširuje spektar kolektivnih identiteta koji bi mogli biti na udaru huškanja i jezika mržnje na grupe definirane rasno, vjerski, nacionalno ili etnički, bojom kože, polom, spolnim opredjeljenjem, seksualnim opredjeljenjem, rodnom samoidentifikacijom ili nekim drugim osobinama uključujući invaliditet, i poteškoće u fizičkom i mentalnom razvoju.

2. Operativna (radna) definicija govora mržnje

Dizajn operativne definicije govora mržnje, na kojoj ćemo zasnovati monitoring, uradili smo koristeći Lassvelov elementarni model komunikacije, po kome svaku komunikaciju (kao vrstu) određuju odgovori na pitanja: Tko kaže? Što kaže? Kojim kanalom? Kome kaže? S kojim učinkom? Naše glavno polazište, koje potvrđuju sve prezentirane definicije, je da se u slučaju govora mržnje radi o posebnoj vrsti komunikacije koja je primarno određena sa tri elementa: adresatima, ciljevima i efektima i sadržinom.

Pitanje "Tko kaže?" Ukazuje na pokretače i subjekte komunikacije; komunikatore. U slučaju govora mržnje subjekt komunikacije, odnosno govora mržnje **mogu biti, kao i u javnom**

komuniciranju uopće, svi pojedinci, ili institucije koji imaju pristup javnoj sferi i javnom diskursu. To su najčešće političari, nosioci različitih funkcija u državnim i drugim organima uprave, intelektualci, lideri javnog mnijenja, utjecajne osobe iz područja obrazovanja, kulture, sporta, novinari i ljudi iz medija uopšte, celebrity osobe, ali i *obični ljudi priključeni na društvene medije* ili pripadnici različitih subkulturnih skupina (navijači, autori uličnih grafita i sl.). Komunikatori svoju ulogu igraju kao stvarni, ili umišljeni, eksponenti ili reprezentanti svojih društvenih grupa i kolektivnih identiteta. Radi toga je veoma značajno u monitoringu razjasniti iz koje pozicije (društvene uloge) nastupaju subjekti govora mržnje; da li kao legalni i legitimni reprezentanti grupa, i kako su te grupe pozicionirane u strukturi moći (dominantne, vladajuće, manjinske, opozicione, marginalne i sl.). Poseban problem je kada su subjekti govora mržnje utjecajne osobe; visoko pozicionirane u strukturi javnog diskursa (lideri javnog mišljenja).

Subjekat govora mržnje može biti **nesvjesno** pod utjecajem negativnih predrasuda i stereotipa o određenim društvenim grupama i **nehotično (neintencionalno)** ih širiti u javnom diskursu, pripisujući ih u stvarnom životu pojedincima - pripadnicima tih grupa. Međutim, bez obzira na tu neintencionalnost takve poruke mogu nanijeti i fizičku i psihičku štetu tim grupama (direktno - povrijediti ih, utjecati na njihovo samopouzdanje i samopercepciju, utjecati na njihovu samoizolaciju, potaknuti ih na neku vrstu osvetničke reakcije i reaktivni govor mržnje; indirektno potvrđivati i osnaživati postojeće negativne stereotipe kod publike).

Subjekat govora mržnje može **svjesno manipulirati činjenicom da su među publikom rasprostranjeni i ukorijenjeni negativni stereotipi i predrasude** o određenim društvenim grupama i eksplicitno ili implicitno **podsjećati** publiku, u konkretnim slučajevima da su pojedinci ili grupe osoba pripadnici proskribovanih društvenih grupa. **Izvor poruke mržnje vjeruje da meta zaslužuje napad**, zastrašivanje ili uznemiravanje i zna da su mete ranjive na takve poruke. U nekim slučajevima verbalni napadi na pojedince (personalna razračunavanja) ne moraju biti vođena grupnim interesima i ciljevima, ali koriste mehanizam govora mržnje. Subjekat govora mržnje **lažno predstavlja pojedinca (metu) kao pripadnika**, predrasudama ili negativnim stereotipima, proskribovanih društvenih grupa, odnosno neutemeljeno ih povezuje sa njima.

Pitanje "Što kaže?" ukazuje na sadržaj komunikacije, kako na teme tako i na upotrijebljena (verbalna i neverbalna) sredstva izražavanja. Najčešće teme govora mržnje su: rasa, etnička pripadnost, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, imovno stanje, članstvo u sindikatu, članstvo u političkoj stranci ili nevladinoj organizaciji, obrazovanje, društveni položaj, bračni ili obiteljski status, dob, zdravstveno stanje, invaliditet, genetsko naslijeđe, rodni identitet, izražavanje ili spolna orijentacija. Sadržaj govora mržnje u semantičkom i semiotičkom smislu zasniva se na predrasudama i negativnim stereotipima o određenim društvenim kategorijama, odnosno na osjetljivosti na sve ono što dovodi u pitanje percepcije samih sebe i samozadovoljstvo. Na jednoj strani subjekti govora mržnje eksploatišu postojeće, ali kreiraju i nove predrasude i negativne stereotipe o društvenim skupinama na temelju identitetskih atributa. Svjesno računaju na to da stereotipi funkcioniraju kao laičke instant teorije, odnosno interpretativni okviri za empirijske činjenice sa kojima se ljudi svakodnevno susreću, odnosno da će se automatski aktivirati kada publika naiđe ne samo na određene objekte u stvarnosti (pripadnike određenih

društvenih grupa) već i na njihove simboličke oznake. Na drugoj strani, pošto **naši koncepti sebe uključuju neizbježno i naše grupne identitete** (rasno, etničko, nacionalno i geografsko porijeklo; našu prošlost i rodnu identifikaciju) osjetljivi smo (ranjivi) na poruke koje napadaju ove aspekte našeg ja. Zato subjekti govora mržnje razvijaju i strateški koriste oblike i sadržaje komunikacije koji ciljaju na te ranjivosti, nastojeći isprovocirati asocijalnu reakciju, koja će dodatno osnažiti negativne opće predstave (predrasude i stereotipe) i racionalizirati (opravdati) diskriminaciju i ekskomunikaciju cijelih društvenih skupina (identitetski šaroliko definiranih).

Govor mržnje se realizira jezikom i simbolima mržnje. To je ključna odrednica koja ga razlikuje od ostalih vrsta komunikacije i svrstava u grupu patoloških komunikacija.

Širok je spektar verbalnih i neverbalnih izraza jezika mržnje. Možemo ih klasificirati u dvije grupe; eksplicitne i implicitne.

Eksplicitni izrazi govora mržnje su iskazi različitog žanra (intervju, stav u medijskoj anketi, autorski komentar, komentar na socijalnim mrežama, twit, status na fb. izjava odnosno javni govor, parola na javnom mjestu, transparent, isticanje ili izostajanje predmeta velikog simboličkog značaja za određenu skupinu, ulični grafiti. Relativno ih je jednostavno prepoznati i indicirati kao odraz gledišta s predrasudama negativno usmjerenog na konkretnu metu. Koriste slijedeća semiotičko-semantička sredstva:

- Grupni epiteti - obuhvaćaju kratke, obično negativne (pogrdne) oznake (pridjevi) kojima se svojstva pojedinaca ili pojedinačni slučajevi neutemeljeno i prostrasno uopćavaju na grupu kojoj taj pojedinac pripada ili bi trebao pripadati, a ta grupa je primarna meta govora mržnje.⁹.
- Omalovažavajuće – pogrdne oznake (riječi, znakovi, simboli čija je negativna konotacija uhodana u određenoj lingvističkoj/komunikacijskoj zajednici. Govornik, upotrebom takvih oznaka, poručuje slušateljima da se drže podalje od označenih članova vanjske grupe, odnosno od vanjske grupe uopće.
- Delegitimizirajući iskazi (od dehumanizirajućeg izopćavajućeg proskribovanja grupa- kao kulturno i civilizacijski manje vrijednih – koji ne zaslužuju empatiju i zaštitu, pa i društvene resurse, do dovođenja u pitanje prava na pristup pojedinim društvenim resursima, podcjenjivanjem ili negiranjem kvalifikacija, zasluga i sl.
- Omalovažavanje, izrugivanje, javno ismijavanje grupnih tabua i svetinja

Iskazi mržnje mogu biti podržani pseudo argumentima- dokazima (digitalnim manipulacijama, spinovima, izmišljenim podacima, lažnim vijestima i sl), koji “dokazuju” da vanjska skupina “zaslužuje svoju inferiornu društvenu poziciju”.

U različitim kontekstima uobičajeni, bezazleni simboli (prisustvom ili odsustvom) mogu prenijeti uvredljivu, rasističku, nacionalističku, ksenofobičnu i homofobičnu poruku i podstaknuti nasilje i diskriminaciju mete ali i očajnički radikalni odgovor povrijeđenih.

Implicitni izrazi govora mržnje zasnivaju se na asocijacijama na predrasude i stereotipe.

Podrazumijevaju upotrebu simboličnih oznaka koje se s negativnom konotacijom (refleksno,

⁹

automatizmom po principu kognitivnih prečaca) vezuju za vanjsku grupu (target) o kojoj već postoje uhodane predrasude, odnosno negativni stereotipi.

- Upotrebom zamjenice prvog lica u množini (mi) povezujemo se s pozitivnim osjećajima prema skupini i učvršćujemo povezanost sa skupinom. ("mi smo pobijedili"),
- Zamjenica oni, vi, ti, koristi se za distanciranje od pojedinaca, odnosno skupina, štite samopoštovanje,
- Upotreba rodno nesenzitivnog jezika,
- Upotreba stereotipnih oznaka negativne konotacije za objekte označavanja,
- Upotreba isključujućeg (neinkluzivnog) jezika diskriminira (isključuje) odstupanja od promicanog "normalnog",
- Naglašavanje "neuobičajene", "nenormalne" reference objekta, čija nenormalnost se vezuje za uhodane predrasude i negativne stereotipe (kineski respiratori),
- Ignorisanje ili prikrivanje prisustva "nepoželjnih", predrasudama i stereotipima, proskribovanih objekata i elemenata u stvarnosti komunikatora (starijih i fizički manje privlačnih ljudi na plažama turističke destinacije koja se promoviše) šalje i poruku o njihovoj nepoželjnosti,
- Neutemeljene generalizacije – olako uopćavanje (općim pridjevima) pojedinačnih akata na cijelu referentnu grupu i povezivanje sa uhodanim predrasudama i stereotipima,
- Semantička redukcija - kad član vanjske grupe postigne uspjeh, ili pokaže osobine koji odstupaju od predrasuda i stereotipa o grupi govornik to reducira i personalizira (vezuje za pojedinca, njegovu osobnost, ne ostavljajući mogućnost da se uspjeh protegne na njegovu grupu),
- Permutacija – promjena u poretku riječi u rečenici s naglašavanjem subjekta.
- Humor koji prikriveno omalovažava vanjske grupe.

Sadržaji govora mržnje zbog svoje senzacionalističke sadržine i forme imaju veliki potencijal privlačenja pažnje publike. To mediji nerijetko koriste da bi povećali svoju čitanost (klikove), odnosno gledanost, neodgovorno se stavljajući u funkciju širenja govora mržnje.

Pitanje „Kojim kanalom?“ fokusirano je na spektar komunikacijskih kanala kojima se prenose poruke od komunikatora do primatelja (recepijenta). Subjekti govora mržnje načelno mogu slati svoje poruke svim **dostupnim** kanalima komuniciranja, odnosno svim kanalima javnog diskursa. Tu spadaju: klasični masovni mediji (štampa, radio, televizija i film, vanjski oglašivači), pozorište, video i računarske igrice (čiji je narativ uglavnom zasnovan na stereotipima), internet mediji (razne pedije, socijalne mreže), javni događaji (sportski, kulturni, privredni, politički, socijalni), elementi urbanog pejzaža i mnogi drugi. Ključna riječ je dostupnost kanala, odnosno spremnost (profesionalna i etička) pojedinih kanala i redakcija (uredničkih struktura) da **upuste** u svoje emisije govor mržnje, da ga šire, pa čak i da ga produciraju. U tom pogledu postoji značajna razlika između javnih i komercijalnih medija te između printanih i elektronskih medija. Javni i elektronski mediji su pod većom društvenom kontrolom te je u njima funkcija gatekeepinga naglašenija i efikasnija. Printani mediji su upućeniji na samoregulaciju. Pitanje dostupnosti medija za unos govora mržnje dobija sasvim novu dimenziju sa internet (mrežnim) medijima. Početna ideja interneta je opća dostupnost i deregulacija ovog medija, te deprofesionalizacija uloge komunikatora. Stotine miliona, ako ne i milijarde pojedinaca, ispod oklopa percepcije svojih kolektivnih identiteta i ličnog

shvatanja obaveza prema svojim referentnim identitetskim grupama, svakodnevno unosi sadržaje ne samo na socijalne mreže već i u guglove baze podataka u velikoj meri šireći lažne vijesti, predrasude, stereotipe i kroz komentare opravdavajući mržnju i diskriminaciju drugačijih. Mada glavni igrači na mreži svih mreža, pod pritiskom globalne javnosti, poduzimaju određene mjere koje bi trebale značajno ograničiti potencijale ovih medija (dostupnost) za govor mržnje, mogućnosti su još uvijek ogromne.

Pitanje „Kome?“ odnosi se na identifikaciju primatelja poruke, na primarne targete (recepijenti na koje komunikatori ciljaju) i na sve one do kojih poruka dolazi. Objekat (meta) govora mržnje je pojedinac kao pripadnik neke grupe, odnosno cijela grupa za koju već postoje ukorijenjene kulturološke predrasude i negativni stereotipi i uhodane verbalno-simboličke oznake sa velikim potencijalom izazivanja asocijacija na predrasude i stereotipe. Osobi ili skupini ljudi koja se izlaže govoru mržnje pripisuje se jedno ili više grupnih identitetskih obilježja (koja mogu imati, ali i ne moraju), na kojima se temelje negativni kolektivni stereotipi ili predrasude i tako ih izvrgavaju javnoj poruzi, nasilju i diskriminaciji. Ovisno od težišta govora mržnje poruke mogu biti upućene: a) vlastitoj grupi (za internu upotrebu) kada ciljaju na jačanje grupne kohezije i samozadovoljstva na osnovu osvještavanja komplementarnih prednosti u odnosu na podcjenjivački prikazanog “manje vrijednog” drugog, odnosno na otklanjanje unutrašnjih otpora proskribovanja i diskriminacije drugih b) objektu govora mržnje da bi se zastrašila, demotivirala, navela na pogrešne reakcije i podstakla na samoizolaciju i c) trećoj strani (značajnim drugim) pred kojima treba opravdati verbalnu agresiju, odnosno pripremiti je za drastične mjere prema proskribovanoj grupi.

Pitanje „S kojim učinkom?“, upućuje kako na 1) ciljeve (namjere) koje komunikator želi ostvariti slanjem poruke tako i na 2) stvarne efekte.

Govor mržnje ima strateške i taktičke ciljeve. **Strateški ciljevi govora** mržnje su zauzimanje ili očuvanje pozicije u strukturi društvene, ekonomske, političke ili vojne moći i eliminisanje, odnosno diskriminacija pojedinaca ili skupina koje se doživljavaju kao prepreka ili prijetnja vlastitoj grupi. Reprezentanti (stvarni ili umišljeni) društvenih grupa bolje pozicioniranih u strukturi društvene moći i javnog komuniciranja protežiraju svoje stavove i interese ugnjetavanjem, ostraciziranjem¹⁰ i ponižavanjem drugih u političke svrhe. Koristite ga za *podsticanje, ostvarivanje i opravdanje diskriminacije vanjskih društvenih skupina i njihovih pripadnika* – predstavljajući ih kao neprijatelje, kao neljudske, nemoralne ili postojanja nedostojne entitete. Klasa pojedinaca (društvena grupa) označava (žigoše) se kao neprijatelj koji zaslužuje da bude sataniziran, stigmatiziran i izložen progonu (diskriminaciji) i psihičkom, odnosno fizičkom nasilju.

Ako se izuzmu akti neposrednog fizičkog nasilja nad metama najčešći strateški cilj, ali i rezultat govora mržnje je diskriminacija pripadnika proskribovane društvene grupe. Diskriminacija se dešava kao sprečavanje pristupa grupi, odnosno njihovim pripadnicima društvenim resursima (radnim mjestima, određenim kvartovima i mjestima stanovanja, rekreativnim i zonama odmora, obrazovnim institucijama, političkim ulogama, društvenim

¹⁰ Proganjanje iz javne sfere

nagradama, kanalima kreiranja javnog mišljenja i sl. a u funkciji održavanja dominacije vlastite grupe, odnosno postojeće hijerarhijske moći. Diskriminacija govorom može biti prikrivena ili eksplicitna.

Prikrivena diskriminacija je suptilna i veoma joj je teško indicirati pa i povezati sa negativnim posljedicama po metu. Zbog toga često izbjegava pažnji analitičara i monitoringu. Najčešće se koriste dvije tehnike; 1) *tehnika izbjegavanja kontakta (interakcije)* sa proskribovanim grupama da bi se izbjeglo eksplicitno (verbalno i praktično) iskazivanje svog stava i odnosa prema njima i 2) *tehnika denominacije* (kada se interakcija, odnosno verbalni iskazi ne mogu izbjeći (u slučaju velikog sportskog ili drugog uspjeha, izuzetnog humanog djela pripadnika predrasudama obilježene skupine) koriste se uopštavajući, sterilni izrazi minimalnog emocionalnog i empirijskog vezivanja (nevezivanja) za te skupine.

Eksplicitna diskriminacija govorom sastoji se od izravnog pozivanja i pseudoragumentiranja poziva na diskriminaciju, onemogućavanje pristupa javnim resursima uključujući i javni diskurs uz naglašavanje i podsjećanje na stereotipe i predrasude o ograničenim, ili čak nikavim profesionalnim, kulturnim, socijalnim, ekonomskim, mentalnim, fizičkim i sl. kapacitetima pripadnika napadnutih društvenih grupa. Uključuje pogrdne komentare o vanjskoj skupini ili članu izvan grupe. Ponekad se ti komentari sastoje od kratkih grupnih epiteta, dok su ponekad dugi narativi o navodnom negativnom ponašanju vanjske grupe. Zbog toga se diskriminatorni govor opravdano tretira kao govor mržnje, odnosno kao poseban oblik govora mržnje, mada je u osnovi svakog govora mržnje *diskriminacija* mete.

Taktički ciljevi govora mržnje su: napasti, ocrniti, obezvrijediti, dehumanizirati, demonizirati, stigmatizirati, obespraviti, zastrašiti, ekskomunicirati, majorizirati i onemogućiti neku osobu ili skupinu ljudi. Najčešće se radi o pripadnicama manjinskih, odnosno ranjivih, skupina koje su zbog svoje inferiorne socijalne, ekonomske i političke pozicije laka meta za diskursivnu i realnu diskriminaciju ili marginalizaciju.

Konačno, na osnovu svih prezentiranih informacija formulirana je operativna (radna) definicija, koja je dovoljno sveobuhvatna i konkretna da se na njoj mogu zasnovati indikatori (cijeli spektar relevantnih obilježja) govora mržnje u opserviranim medijima.

Govor mržnje je poseban, izrazito opasan, patološki, diskriminatorni, asimetrični, nedemokratski oblik javne komunikacije u kojoj komunikator (subjekt govora mržnje koji može biti svako ko ima pristup kanalima javnog diskursa i ko to može sebi moralno dozvoliti) nesvjesno ili svjesno, verbalni ili neverbalno, manipulira kulturološki ukorijenjenim negativnim stereotipima i predrasudama o određenim društvenim grupama i eksplicitno ili implicitno ih povezuje sa pojedincima ili grupama osoba kao njihovim pripadnicima a vođen iskrivljenom interpretacijom ličnih, odnosno interesa svoje referentne grupe u strukturi društvene, ekonomske, političke ili vojne moći, kao nešto što podrazumijeva progon, odnosno diskriminaciju pojedinaca ili skupina koji se doživljavaju kao prepreka ili prijetnja.

Osobi ili skupini ljudi koja se izlaže govoru mržnje pripisuje se, eksplicitnim ili implicitnim sredstvima jezika i simbolima mržnje jedno ili više grupnih identitetskih obilježja (koja mogu imati, ali i ne moraju) na kojima se temelje negativni kolektivni stereotipi ili predrasude i tako ih izvrgavaju javnoj poruzi, nasilju i diskriminaciji.

Najčešća diskriminatorna grupna identitetska obilježja koja se kod meta govora mržnje izvrgavaju verbalno-simboličkim napadima, ismijavanju, obezvrijeđivanju, dehumaniziranju, demoniziranju, stigmatiziranju, obespravljanju, zastrašivanju, ekskomuniciranju, majoriziranju, fizičkom progonu i onemogućavanju su: rasa, etnička pripadnost, boja kože, spol, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, imovno stanje, članstvo u sindikatu, članstvo u političkoj stranci ili nevladinoj organizaciji, obrazovanje, društveni položaj, bračni ili obiteljski status, dob, zdravstveno stanje, invaliditet, genetsko naslijeđe, rodni identitet, izražavanje ili spolna orijentacija.

3. Indikatori govora mržnje u medijima

Na osnovu operativne (radne) definicije i izloženih informacija koje su prethodile njenoj formulaciji razvijena je mreža indikatora (obilježja) na osnovu kojih je moguće objektivno prepoznati 1) sve slučajeve, a potom i 2. sadržaje, 3) oblike, 4) izvore, 5) mete (objekte) 6) ciljeve govora mržnje u posmatranim medijima kao i 7) odnos medija, sa generalno osviješćenom njihovom društvenom ulogom, prema konkretnim pojavama govora mržnje.

1. Kanal

- a. novine
 - i.
 - ii.
 - iii.
- b. radio
 - i.
 - ii.
 - iii.
- c. televizija
 - i.
 - ii.
 - iii.
- d. online mediji
 - i.
 - ii.
 - iii.

2. Žanr

- a. izjava/govor u okviru nekog događaja (izvještaja o događaju)
- b. odgovor na novinarsko pitanje u okviru medijskog događaja
- c. odgovor na uličnu anketu
- d. autorski komentar
- e. konzumerski komentar (pisma čitatelja, online komentari)
- f. reagiranje
- g. sastavni dio video ili grafičke ilustracije
- h.

3. Tema govora mržnje (napada)

- a. rasa,
- b. etnička pripadnost,
- c. boja kože,
- d. spol,
- e. jezik,
- f. vjera,
- g. političko
- h. religiozno uvjerenje,
- i. nacija
- j. socijalno porijeklo
- k. imovno stanje,
- l. članstvo u sindikatu,
- m. članstvo u političkoj stranci
- n. aktivnost u nevladinoj organizaciji,
- o. obrazovanje,
- p. društveni položaj,
- q. bračni ili obiteljski status,
- r. dob,
- s. zdravstveno stanje,
- t. invaliditet,
- u. genetsko naslijeđe,
- v. rodni identitet, i zražavanje
- w. spolna orijentacija
- x. muzičke preferencije
- y. drugo

4. Sematičko-semiotička struktura poruke

- a. Upotreba israza jezika mržnje
 - i. upotreba pogrdnih (stereotipnih) naziva za predmet iskaza
 - ii. pripisivanje pridjeva s negativnom konotacijom
 - iii. iskazi (zasebne kognitivne cjeline – rečenice ili semantički povezane grupe rečenica) kojima se:
 - 1. poziva na onemogućavanje neke aktivnosti (najavljene ili u toku) pojedinca ili društvene grupe,
 - 2. neka grupa, odnosno njeni pripadnici se prikazuju kao univerzalni krivci za opšte stanje, odnosno za stanje i prilike svoje grupe,
 - 3. šalje se poruka određenoj grupi, odnosno njenim pripadnicima da im nije mjesto u određenim prostorima, sferama, djelatnostima, profesijama, na određenim pozicijama i sl.
 - 4. šalje se poruka određenoj grupi da su genetski, odnosno kulturološki inferiorni (napada se na njihov doživljaj samih sebe)

5. kreira se opšta slika (kod svoje grupe, odnosno kod grupa značajnih drugih) da mete zaslužuju verbalni i fizički progon i diskriminaciju zbog njihove genetske, odnosno kulturološke inferiornosti.
6. kreira se opšta slika (kod svoje grupe, odnosno kod grupa značajnih drugih) da mete zaslužuju verbalni i fizički progon i diskriminaciju zbog njihove historijske krivice.
7. negira se kvalifikacija genocid
8. kvalifikacija genocid se zamjenjuje blažim izrazom (teški zločin i sl.)
9. negira se događaj genocid
10.

5. Upotrijebljena izražajna sredstva

- a. pogrđni nazivi za grupu
- b. omalovažavajuće oznake
- c. delegitimizirajuće oznake
- d. dehumanizirajuće oznake
- e. manipuliranje povijesnim simbolima
- f. podstrekačke (zapaljive) oznake
- g. izmišljene - činjenično ne argumentirane negativne vijesti
- h. pristrasno zanemarivanje prisustva (učešća) u pozitivnim vijestima
- i. indirektno slanje poruke o nepoželjnosti na određenim mjestima
- j. naglašavanje grupnog identiteta u negativnim vijestima
- k. humor zasnovan na negativnim grupnim stereotipima
- l.

6. Percipirana intencija subjekta govora mržnje

- a. napasti,
- b. ocrniti,
- c. obezvrijediti,
- d. dehumanizirati,
- e. demonizirati,
- f. stigmatizirati,
- g. obespraviti,
- h. zastrašiti,
- i. ekskomunicirati,
- j. majorizirati
- k. onemogućiti/spriječiti
- l.

7. Identifikacija izvora /subjekat/ govora mržnje

- a. Može se identificirati
 - i. ime i prezime
- b. Može se identificirati samo djelimično

- c. Ne može se identificirati

8. Izvor /subjekat/ govora mržnje

- a. političar na državnom nivou
- b. političar iz F BiH
- c. političar iz RS-a
- d. političar sa kantonalnog nivoa
- e. političar gradskog/opštinskog nivoa
- f. javna ličnost iz oblasti kulture
- g. javna ličnost iz oblasti estrade
- h. javna ličnost iz sporta
- i. javna ličnost iz oblasti nauke/obrazovanja
- j. "nezavisni" analitičari
- k. privrednik
- l. uposlenik u javnoj upravi
- m. uposlenik u pravosuđu
- n. vjerski dužnosnik/slужbenik
- o. novinar
- p. redakcijski stav
- q. građanin/ulična anketa
- r. građanin korisnik socijalnih mreža
- s.
- t. ne može se utvrditi

9. Kontekst govora mržnje

- a. inicira govor mržnje, ničim izazvan
- b. uključuje se u govor mržnje
- c. govorom mržnje reagira na temu koja bi mogla biti povezana sa temom govora mržnje
- d. govorom mržnje regira na bilo koju temu
- e.

10. Uloga medija

- a. izvor govora mržnje (autorski i redakcijski tekstovi, naslovi)
- b. izvještavajući citira govor mržnje
- c. provocira govor mržnje (tipom pitanja u anketi ili intervjuu)
- d. ograđuje se od govora mržnje
- e. kritikuje govor mržnje (kontraargumentirajući)
- f.

11. Pozicioniranje (u odnosu na ukupan sadržaj)

- a. u najavi emisije
- b. u prvoj trećini emisije
- c. u drugoj trećini emisije
- d. u trećoj trećini emisije

- e. najavljen na naslovnoj strani
- f. u prvoj trećini novina
- g. u drugoj trećini novina
- h. u trećoj trećini novina
- i. među prvih pet tema portala
- j. među prvih deset tema portala

Ovako formulirani i prezentirani indikatori, uz veoma male intervencije, pretvorit će se u **kodni list**¹¹ (istraživački instrument) na kome će se zasnovati Monitoring, odnosno analiza sadržaja.

Jedinica analize sadržaja je svaki pojedinačni iskaz (slučaj) govora mržnje.

POJMOVNIK

Govor mržnje

Pod govorom mržnje podrazumijevamo ciljanu verbalnu ili neverbalnu upotrebu riječi i znakova u javnom prostoru s namjerom da se pojedinci ili grupe ponize, psihički i fizički degradiraju, zlostavljaju, diskriminiraju, teroriziraju ili fizički uklone sa određenog prostora zbog svoje rase, etničke pripadnosti, vjere, seksualne orijentacije, nacionalnog porijekla, spola ili bilo kojeg drugog grupnog identiteta.

Diskriminatorni govor

Diskriminatorni govor čini otvoreno ili prikriveno javno zagovaranje i opravdavanje stavljanja u nepovoljniji položaj pojedinaca ili grupa na osnovu njihovog spola, rase, boje kože, etničkoga ili socijalnoga podrijetla, genetskih osobina, jezika, vjere ili uvjerenja, političkoga ili bilo kakvog drugog mišljenja, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovine, rođenja, invaliditeta, dobi ili seksualne orijentacije. Podrazumijeva upotrebu različitih strategija i tehnika javnog komuniciranja sa ciljem osnaživanja ega i poboljšanja samopoštovanja vlastite grupe tako što će se status i egzistencija drugih grupa, sa kojom se poredi (konkuriše na iste društvene resurse) verbalno ili neverbalno omalovažiti. Diskriminatorni govor može biti posredan i neposredan. *Posredan diskriminatorni govor* ostvaruje se intencionalnim isključivanjem određenih društvenih grupa i njihovih simbola iz prostora javnog diskursa (pristrasnom selekcijom činjenica i sadržaja). Neuzimanjem u obzir kao relevantno prisutnih u medijskim prikazima, analizama, anketama, javnim obraćanjima, pozivima za učešće u društvenim događajima i sl. obezvređuje se egzistencija diskriminiranih grupa, kao potpuno nebitnih - nad kojima je dominacija osigurana. *Neposredan diskriminatorni govor* sastoji se od svjesne upotrebe jezika i simbola za uspostavljanje vidljive socijalne i kulturne distance od „vanjskih“ skupina (obilježenih prethodno proskribovanim identitetskim obilježjima). Širok je raspon diskriminatorne upotrebe jezika; kreće se od ciljanog izbora hladnih (sterilnih) riječi za opisivanje tragičnih situacija i događaja kojima su zahvaćene vanjske skupine da bi se izbjeglo empatisanje (emocionalno

¹¹ Vidjeti, Kurtić, Najil. Kvantitativna i kvalitativna analiza sadržaja (2017), Sarajevo. University Press

vezivanje) s nima, preko vještog manipulisanja zamjenicama „mi“ i „oni“ u funkciji zaštite ega vlastite grupe, do otvorenog prenamaglašavanja svojstava, kapaciteta, uspjeha vlastite grupe a obezvrjeđivanja potencijala protivničke grupe i konačno izražavanja otvorenog prezira i delegitimizacije (koje uključuje jezik mržnje) prema pripadnicima ciljanih grupa i pozivanja na njihovo isključivanje iz javne sfere i onemogućavanje pristupa društvenim resursima.

Negiranje genocida

Verbalne i neverbalne poruke (iskazi) kojima se *negira presuđena kvalifikacija* nadležne pravosudne institucije da je određeno zbivanje (događaj) na određenom prostoru i u određenom vremenu genocid, odnosno kojima se negira činjenica da se takav događaj uopšte desio. U negiranje genocida spadaju i svi oblici denominacije, odnosno upotrebe zamjenskih termina, koji semantički ublažavaju kvalifikaciju genocida kao i pristrasno ignorisanje činjenica, uključujući i komemorativne događaje, koje se odnose na genocid, u javnom diskursu.

Pod negiranjem, opravdavanjem i veličanjem zločina protiv čovječnosti ili ratnog zločina utvrđenog pravomoćnom presudom nadležnog međunarodnog ili domaćeg suda misli se na svaki javni verbalni ili neverbalni iskaz kojim se eksplicitno negira presuđena kvalifikacija da je određeno zbivanje (događaj) na određenom prostoru i u određenom vremenu čin zločina protiv čovječnosti, odnosno ratnog zločina ili kojim se negira da se takav događaj uopšte desio ili se umanjuju njegove razmjere i opravdavaju ciljevi kao i svaki verbalni ili neverbalni iskaz u javnom prostoru kojim se veličaju i slave počinioci zločina protiv čovječnosti, odnosno ratnih zločina.